

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

**ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ІМЕНІ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ**

ІСТОРИЧНИЙ АРХІВ

НАУКОВІ СТУДІЇ

ВИПУСК 15

МИКОЛАЇВ – 2015

Засновники видання:

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

Інститут української археології та джерелознавства імені М.С. Грушевського Національної академії наук України

Видання засновано у 2008 р.

Свідоцтва про державну реєстрацію серія КВ № 14511-3482Р видано Міністерством юстиції України від 15.09.2008; серія КВ № 15567-4039ПР видано Міністерством юстиції України від 07.07.2009.

Збірник друкується як фахове видання, згідно з наказом МОН України (№ 1021 від 07.10.2015)

Адреса редколегії:

вул. 68 Десантників, 10,
м. Миколаїв, 54003

Тел.: (0512) 76-55-99,
(050) 820-57-26,

факс: (0552) 46-51-94,
E-mail: avi@kma.mk.ua,
e.sinkevych@gmail.com

рішенням вченої ради Чорноморського державного університету імені Петра Могили від 07.10.2015, протокол № 2

Головний редактор:

Сінкевич Євген Григорович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, директор науково-дослідного інституту «Полоністики» Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв).

Редакційна рада:

Клименко Леонід Павлович – доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Беглиця Володимир Петрович – доктор наук з державного управління, доцент, проректор з наукової роботи Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Маврін Олександр Олександрович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, заступник директора Інституту української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України (м. Київ);

Смолінський Александер – доктор історичних наук (dr. hab.), професор Інституту історії та архівознавства Університету імені Миколая Коперніка в Торуні (Польща);

Срогош Тадеуш – доктор історичних наук (dr. hab.), професор, завідувач кафедри методології історії та історіографії Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові (Польща);

Стройновський Анджей – доктор історичних наук (dr. hab.), професор, завідувач кафедри нової історії Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові (Польща).

Редакційна колегія:

Багмет Михайло Олександрович – доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, проректор з науково-педагогічної роботи та питань розвитку, завідувач кафедри державної політики та менеджменту Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Колісніченко Анатолій Іванович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри політичних наук Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Когляр Юрій Вадимович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Тригуб Петро Микитович – доктор історичних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Сінкевич Ірина Юрївна – заступник начальника відділу використання інформації документів Державного архіву Херсонської області – *відповідальний секретар редколегії наукового фахового збірника «Історичний архів. Наукові студії»*.

Рекомендовано до друку:

рішенням вченої ради Інституту української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної академії наук України від 24.09.2015, протокол № 5

I 90

Історичний архів. Наукові студії : збірник наукових праць. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – Вип. 15. – 224 с.

Збірник містить публікації історичних джерел, джерелознавчих та історіографічних досліджень, статей з актуальних проблем історії України та всесвітньої історії, міжнародних відносин, історії історичної науки, рецензії, повідомлення про наукові події та заходи.

Мова видання: українська, російська, польська, англійська.

Редколегія публікує матеріали, не завжди поділяючи погляди їхніх авторів, зберігає стиль матеріалів, залишає за собою право скорочувати та редагувати тексти. Автор несе відповідальність за зміст статті, достовірність фактів, цитат, дат тощо. Друковані в інших виданнях матеріали до розгляду не приймаються. У разі передруку публікації посилання на «Історичний архів. Наукові студії» обов'язкове.

ISSN 2077-5709

© ЧДУ ім. Петра Могили, 2015
© Автори статей, 2015

ЗМІСТ

ВІТЧИЗНЯНА ТА ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Вакуленко Т. І. (Ужгород) Криза династії Габсбургів і проблеми управління землями Корони чеської в 1609–1619 рр.	10
Василенко С. М. (Миколаїв) Повоєнні репресії проти селян України (1944–1953).....	22
Гайдай О. М. (Миколаїв) Еволюція культурного статусу підприємців у другій половині XIX – початку XX ст. (на прикладі колекціонера П. І. Харитоненка).....	29
Губська Т. М. (Миколаїв) Біографічна некрополістика у світлі епітафій» (за матеріалами Миколаївського некрополя)	36
Карпюк Я. І. (Миколаїв) Політична еміграція Юрія Бойка-Блохіна в 60–90-х рр. XX ст.	42
Коник О. О. (Херсон) Українські селяни в обговоренні адреси російської Державної думи у відповідь на тронну промову імператора 27 квітня 1906 р.	48
Кузовков В. В. (Миколаїв) Політичні відносини Візантії з державами мусульманського світу в епоху самостійного правління Костянтина VII Багрянородного (945–959).....	55
Кучеренко А. А. (Миколаїв) Українське питання в діяльності намісника Галичини Міхала Бобжинського на шпальтах газети «Діло»	63
Лапченко А. С. (Харків) Селянські промисли з переробки тваринної сировини на Харківщині в роки НЕПу.....	69
Маєвський М. Л. (Люблін, Польща) Українська політична еміграція в Петркувському повіті в 1920–1939 рр.	77
Міронова І. С. (Миколаїв) Дмитро Прокопович Трощинський (1749–1829) – державний діяч Російської імперії, меценат української культури	94
Мокляк Я. (Краків, Польща) Внесок художників польського походження в розвиток образотворчого мистецтва на теренах Херсонської губернії.....	102
Назарчук О. М. (Київ) Створення та діяльність Об'єднаної соціал-демократичної партії України (1990–1993)	106
Попов В. Ж. (Київ) Квартирне питання в українських містах у 1917–1920 рр.	113
Скрипчук В. П. (Харків) Соціокультурні та морально-етичні аспекти повсякденної діяльності харківських чекістів в роки НЕПу.....	120
Срогош Т., (Ченстохова, Польща) Морозова О. (Миколаїв) Польсько-українські відносини під час панування Станіслава Август Понятовського в польській історіографії (60-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.)	128

Стройновський А. (Ченстохова, Польща) Життя сеймиків Правобережної України в працях Вітольда Філіпчика	137
Ткачук А. І. (Херсон) Спроба «ревізії» в оцінках особистості Б. Хмельницького польськими дослідниками часів Другої Речі Посполитої	141
Цецик Я. П. (Рівне) Взаємовідносини православної церкви та протестантських громад на Волині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.	147
Чепурда Г. М. (Черкаси) Екологічні наслідки створення системи полезахисних лісосмуг в Україні відповідно до «Великого плану перетворення природи»	154
Шульга В. П. (Київ) Науково-організаційні засади становлення метеорологічної служби в Україні	161
Герус-Бахтіна Н. А. (Миколаїв) Репресії радянської влади проти колишніх фольксдойче в період пізнього сталінізму.....	165

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

Бурім Д. В. (Київ) Джерела до історії діяльності Української установи довіри в Німеччині в 1938–1945 роках.....	174
---	-----

РЕЦЕНЗІЇ ТА ПОВІДОМЛЕННЯ

Сінкевич Є. Г. (Миколаїв) Старий і новий край	194
Котляр Ю. В. (Миколаїв) Депортації: погляд через століття.....	195
Сінкевич Є. Г. (Миколаїв) Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Łemkowie, Wojkowie, Rusini – historia, współczesność, kultura materialna i duchowa»	197
Сінкевич Є. Г. (Миколаїв) Чому потрібен росіянам мавзолей вождя?	198

ІЗ РЕДАКЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ

Богун Л. В. (Черкаси) Роль і значення керівників в історії становлення та розвитку наймолодшого пожежно-технічного закладу в Україні.....	206
Стройновський А. (Ченстохова, Польща) Целестин Чаплиць. Київський депутат і спікер сейму 1766 року.....	213

СОДЕРЖАНИЕ

ОТЕЧЕСТВЕННАЯ И ВСЕМИРНАЯ ИСТОРИЯ

Вакуленко Т. И. (Ужгород) Кризис династии Габсбургов и проблемы управления землями Короны чешской в 1609–1619 гг.	10
Василенко С. М. (Николаев) Послевоенные репрессии против сельского населения Украины (1944–1953).....	22
Гайдай О. М. (Николаев) Эволюция культурного статуса предпринимателей во второй половине XIX – начале XX в. (на примере коллекционера П. И. Харитоненко)	29
Губская Т. Н. (Николаев) Биографическая некрополистика в свете эпитафий (согласно данным Николаевского некрополя).....	36
Карпюк Я. И. (Николаев) Политическая эмиграция Юрия Бойко-Юлохина в 60–90 гг. XX в.	42
Коньк А. А. (Херсон) Украинские крестьяне в обсуждении адреса Российской государственной думы в ответ на тронную речь императора 27 апреля 1906 г.	48
Кузовков В. В. (Николаев) Политические отношения Византии с государствами мусульманского мира в эпоху самостоятельного правления Константина VII Багрянородного (945–959)	55
Кучеренко А. А. (Николаев) Украинский вопрос в деятельности наместника Галиции Михала Бобжинского на страницах газеты «Дело»	63
Лапченко А. С. (Харьков) Крестьянские промыслы по переработке животного сырья на Харьковщине в годы НЭПа.....	69
Маевский М. Л. (Люблин, Польша) Украинская политическая эмиграция в Петровском повете в 1920–1939 гг.	77
Миронова И. С. (Николаев) Дмитрий Прокофьевич Трощинский (1749–1829) – государственный деятель Российской империи, меценат украинской культуры.....	94
Мокляк Я. (Краков, Польша) Вклад художников польского происхождения в развитие изобразительного искусства на территории Херсонской губернии	102
Назарчук А. Н. (Киев) Создание и деятельность объединённой социал-демократической партии Украины (1990–1993)	106
Попов В. Ж. (Киев) Квартирный вопрос в украинских городах в 1917–1920 гг.	113
Скрипчук В. П. (Харьков) Социокультурные и морально-этические аспекты повседневной жизни харьковских чекистов в годы НЭПа	120
Срогош Т. (Ченстохова, Польша), Морозова О. С. (Николаев) Польско-украинские отношения во времена правления Станислава Августа Понятовского в польской историографии (60-е гг. XX в. – начало XXI в.)	128

Стройновский А. (Ченстохова, Польша) Жизнь сеймиков Правобережной Украины в работах Витольда Филипчика.....	137
Ткачук А. И. (Херсон) Попытка «ревизии» в оценках личности Б. Хмельницкого польскими исследователями времен Второй Речи Посполитой.....	141
Цецик Я. П. (Ровно) Отношения православной церкви и протестантских общин Волыни в конце XIX – начале XX вв.	147
Чепурда Г. М. (Черкасы) Экологические последствия создания системы полезащитных лесополос в Украине в соответствии с «Великим планом преобразования природы»	154
Шульга В. П. (Киев) Научно-организационные принципы становления метеорологической службы в Украине	161
Герус-Бахтина Н. А. (Николаев) Репрессии советской власти против бывших фольксдойче в период позднего сталинизма.....	165

ИСТОРИОГРАФИЯ И ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЕ

Бурим Д. В. (Киев) Источники к истории деятельности Украинского учреждения доверия в Германии в 1938–1945 годах.....	174
---	-----

РЕЦЕНЗИИ И СООБЩЕНИЯ

Синкевич Е. Г. (Николаев) Старый и новый край	194
Котляр Ю. В. (Николаев) Депортации: взгляд сквозь века	195
Синкевич Е. Г. (Николаев) Сборник материалов международной научной конференции «Łemkowie, Wojkowie, Rusini – historia, współczesność, kultura materialna i duchowa»	197
Синкевич Е. Г. (Николаев) Зачем нужен россиянам мавзолей вождя?	198

ИЗ РЕДАКЦИОННОГО ПОРТФЕЛЯ

Богун Л. В. (Черкасы) Роль и значение руководителей в истории становления и развития молодого пожарно-технического заведения в Украине.....	206
Стройновский А. (Ченстохова, Польша) Целестин Чаплиц. Киевский депутат и спикер сейма 1766 года	213

CONTENTS

UKRAINIAN AND WORLD HISTORY

Vakylenko T. I. (Uzhhorod) The Crisis of the Habsburg dynasty and control problems of the lands of the bohemian crown 1609–1619	10
Vasylenko S. M. (Mykolaiv) The Research of Post-War Repressions Against the Peasantry of Ukraine (1944–1953)	22
Gaidai O. M. (Mykolaiv) The evolution of the cultural status of entrepreneurs in the second half of XIX – early XX century (for example of a collector P. I. Kharitonenko)	29
Gubska T. M. (Mykolaiv) Biographic necropolistics in context of epitaphs (considering data about Mykolayiv necropolis)	36
Karpyuk Ya. I. (Mykolaiv) Political emigration Yuriy Boyko-Blokhin in the 60–90 years XX century	42
Konyk O. (Kherson) Ukrainian peasants debate address Russian State Duma in response to the emperor speech from the throne on 27 april 1906	48
Kuzovkov V. V. (Mykolaiv) Political relations of byzantium with the states of the muslim world in the period of the independent Constantine VII Porphyrogenitus' (945–959) rule	55
Kucherenko A. A. (Mykolaiv) Ukrainian issue in the activity of the governor of Galicia Michael Bobrzynski in the newspaper «Dilo»	63
Lapchenko A. S. (Kharkiv) Peasant Crafts Processing Of Animal Rawmaterial On Kharkiv Region In Years Of New Economic Policy	69
Mayevskiy M. L. (Lublin, Poland) Ukrainian political emigration in the Piotrków Trybunalski District In 1920–1939 years	77
Mironova I. S. (Mykolaiv) Dmitry Prokofievich Troshchinsky (1749–1829) – a Statesman of the Russian Empire and a patron of ukrainian culture	94
Moklak J. (Krakov, Poland) The contribution made by artists of Polish Descent to the development of the visual arts in the Kherson province	102
Nazarchuk O. M. (Kyiv) United Social Democratic Party Of Ukraine, Creation And Activity (1990–1993)	106
Popov V. Z. (Kyiv) Housing problem in ukrainian cities in 1917–1920	113
Skripchuk V. P. (Kharkiv) Socio-Cultural And Ethical Aspects Of The Daily Activities Of The Kharkov KGB During The NEP	120
Srogosh T. (Chenstohova, Poland), Morozova O. S. (Mykolaiv) Polish-Ukrainian Relationships During The Reign Of Stanislaw August Poniatowski in Polish Histirioraphy (60 th Of XX – Beginning XXI Century)	128
Stroinovskiy A. (Chenstohova, Poland) Life of regional councils (sejmików) of Right-Bank-Ukraine in works of Witold Filipczak	137

Tkachuk A. I. (Kherson) Attempt of «Audit» of Bogdan Khmelnytsky by the Polish researchers of times of the second Polish-Lithuanian commonwealth.....	141
Tsetsyk Ya. P. (Rivne) Relation of the Orthodox church and protestans communities in Volyn in the late XIX – early XX centuries.....	147
Chepurda G. M. (Cherkasy) Environmental impact of sheltbelts creation in Ukraine according to the «Great Plan of nature transformation»	154
Shulga V. P. (Kiev) The scientific and organizational principles of formation the weather service in Ukraine	161
Gerus-Bakhtina N. A. (Mykolaiv) The repressions of the soviet authorities against former volksdeutche in the period of late stalinism.....	165

HISTORIOGRAPHY AND SOURCE

Burim D. V. (Kyiv) Sources on the history of the ukrainian trust institution in Germany in 1938–1945	174
--	-----

REVIEWS AND REPORTS

Sinkevych E. G. (Mykolaiv) Old and new region	194
Kotliar Yu. V. (Mykolaiv) Deportation : A Look Through the Ages.....	195
Sinkevych E. G. (Mykolaiv) Materials of the international scientific conference «Łemkowie, Bojkowie, Rusini – historia, współczesność, kultura materialna i duchowa»	197
Sinkevych E. G. (Mykolaiv) Why the Russians need the mausoleum of the leader?.....	198

FROM THE EDITORIAL CASE

Bogun L. V. (Cherkasy) The role and importance of the herds in the history of formation and development of the youngest fire-technicsl establishment in Ukraine.....	206
Stroinovskiy A. (Chenstohova, Poland) Celestine Chaplits. Kiev deputy and speaker of the Sejm in 1766	213